

ліна є основою образотворчого мистецтва. Сьогоднішня вища художня школа має визначати ці пріоритети і спрямовувати наукові й методичні сили на розвиток та підтримку основної дисципліни художнього професійного напрямку.

Література

1. Богат Е. Мир Леонардо / Е. Богат // Детская литература. – М., 1989.
2. Злобин В.И. Изобразительная деятельность – средство познания предметно-пространственной среды / В.И. Злобин. – Харьков : Основа, 1991.
3. Ростовцев Н.Н. Почерки по истории методов преподавания рисунка / Н.Н. Ростовцев // Изобразительное искусство. – М., 1983.
4. Хитров А.Е. Рисунок : учеб. пособ. / А.Е. Хитров, Т.И. Катуркин, М.Ц. Рабинович. – М. : Всесоюзное кооперативное издательство, 1957.

КАЗАКОВА Н.В., ПІСОЦЬКА Л.С.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Змістом нової парадигми управління дошкільною освітою на сучасному етапі є орієнтація на дитину та її потреби, створення умов для забезпечення всебічного розвитку особистості кожної дитини, орієнтація педагогів на ефективну самокеровану індивідуальну та колективну діяльність у різних автономізованих педагогічних системах. Для того, щоб управлінський процес на всіх його рівнях був ефективним, кожен керівник повинен мати чітке уявлення про законодавчо-нормативні акти України, дотримуватись їх та забезпечувати виконання. Дотримання вимог таких актів у процесі управління є необхідною умовою модернізації та розвитку дошкільної освіти.

Теорія управління розвитком дошкільної освіти спирається на загальну теорію соціального управління, основи якого розкрили В. Афанасьєв, А. Атаєв, А. Омаров, П. Третьяков. У працях Є. Березняка, В. Бондаря, Б. Гершунського, М. Дарманського, І. Зязюна, В. Лугового, В. Маслова, В. Олійника, В. Пікельної висвітлено теоретичні засади процесу управління освіти. Питання дотримання законодавчо-нормативної бази дошкільної освіти у процесі управління частково висвітлені у працях Л. Артемової, Л. Денякіної, К. Крутій, Н. Лисенко, М. Марусинець, Л. Покроєвої та інших.

Мета статті – розкрити суть нормативно-правового забезпечення управління у сфері дошкільної освіти.

Стаття 53 Конституції України проголошує, що кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комерційних навчальних закладах [4]. Безоплатність дошкільної освіти полягає в тому, що надання освітніх послуг у межах змісту надається безкоштовно. У дошкільних навчальних закладах (ДНЗ) батьки оплачують харчування дитини відпо-

відно до Закону України “Про дошкільну освіту”. Цією ж статтею передбачено вимогу щодо обов’язкового здобуття дошкільної освіти всіма дітьми дошкільного віку. Це здійснюється шляхом створення різних типів дошкільних закладів, які дають можливість здобути освіту всім дітям незалежно від віку, фізичного та розумового стану, життєвого рівня сім’ї, забезпечують виховання і навчання дітей-сиріт, дітей, що потребують соціальної реабілітації.

На основі аналізу законодавчо-нормативних документів ми виокремили складові сучасного нормативно-правового забезпечення розвитку дошкільної освіти (див. рис.).

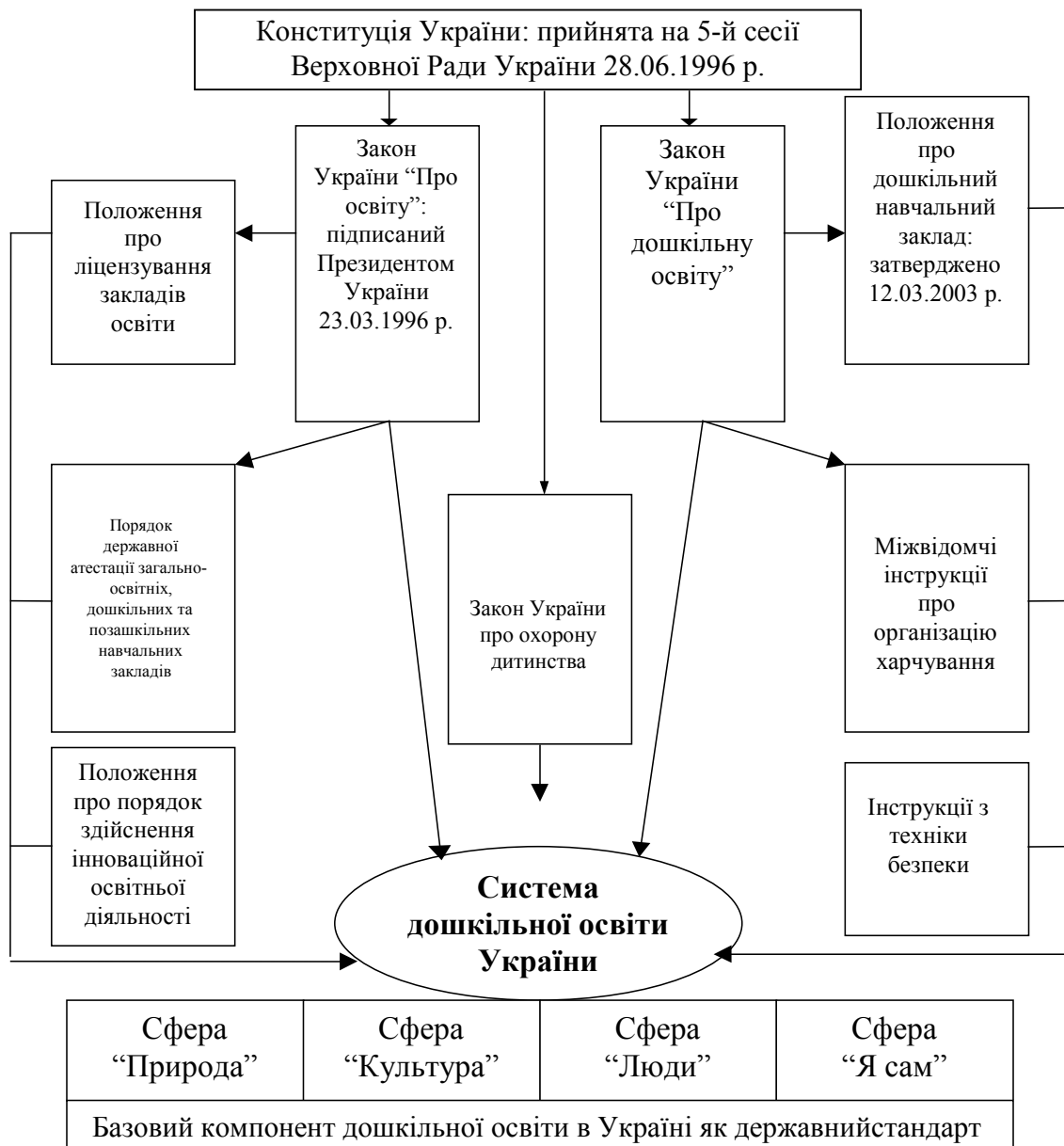

Рис. Складові нормативно-правового забезпечення розвитку дошкільної освіти

Законом України “Про освіту” визначено, що освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави [2, с. 3]. Питання, що стосуються функціонування освіти, в тому числі і дошкільної та управління її розвитком, розглядаються у нижчеперелічених статтях цього Закону. Так, ст. 5 встановлює, що державний контроль за діяльністю закладів освіти незалежно від форм власності здійснюється з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики в галузі освіти. Цей Закон визначає, що в Україні для управління освітою створюється система державних органів управління й органів громадського самоврядування, котрі діють у межах повноважень, визначених законодавством. Відповідно до цієї статті, у регіонах діють управління освіти і науки обласних та районних держадміністрацій. Стаття 11 Закону конкретизує ряд державних органів управління освітою в Україні, а ст. 14 визначає повноваження місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в галузі освіти.

Чинним Законом визначено органи громадського самоврядування та передбачено їхні права у статтях 16 і 17. Статтею 18 органам державної виконавчої влади та органам місцевого самоврядування надано право на створення закладів освіти, котрі повинні мати власну назву, де вказується тип та організаційно-правова форма. Заклад освіти, відповідно до ст. 20, очолює керівник ДНЗ – завідувача. Вперше ст. 22 цього Закону затверджено соціально-педагогічний патронаж у системі освіти, який сприяє взаємодії закладів освіти, родини і суспільства у вихованні дітей, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам. Забезпечення нормальних умов навчання, праці та виховання у закладах освіти покладається на їх власника або уповноважений ним орган, керівника закладу освіти (ст. 26).

У ст. 50 наголошується, що учасниками навчально-виховного процесу в дошкільному закладі є: вихованці, учні; керівні, педагогічні працівники, спеціалісти; батьки або особи, які їх замінюють, батьки – вихователі дитячих будинків сімейного типу; представники підприємств, установ, кооперативних, громадських організацій, які беруть участь у навчально-виховній роботі [2, с. 3–18]. На основі аналізу змісту констатуємо, що Закон України “Про освіту” є основним законодавчим освітянським документом, який сприяє функціонуванню і розвитку дошкільної освіти та управлінню нею.

Закон України “Про дошкільну освіту” [3] має статус закону прямої дії, що регламентує реалізацію конституційного права громадян на дошкільну освіту. Ним визначаються правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини та ґрунтується на поєднанні сімейного й суспільного виховання. Вперше законодавчо визнано, що дошкільна освіта є обов’язковою пе-

рвинною складовою системи неперервної освіти в Україні, яка повинна надати всім дітям перед вступом до школи певний соціальний досвід [3, с. 5].

У Законі дається визначення дошкільної освіти як цілісного процесу, спрямованого на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей. У ст. 7 чітко визначено основні завдання дошкільної освіти, серед яких одне з важливих нових завдань – здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї. Вперше законодавчо закріплено роль сім'ї в дошкільній освіті дітей та встановлено відповідальність батьків за освіту своїх дітей, право родини на вибір дошкільного навчального закладу з урахуванням уподобань і нахилів дитини. Статтею 9 узаконено право на здобуття дошкільної освіти в ДНЗ, в сім'ї та приватних закладах. Цією ж статтею регламентовано відповідальність батьків та навчальних закладів за здобуття дітьми дошкільного віку відповідної освіти.

Належна увага надається питанням управління системою дошкільної освіти. Зокрема, визначено ієрархічну структуру органів управління ст. 17, окреслено основні завдання органів управління, повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі дошкільної освіти у прогнозуванні та розвитку дошкільної освіти. Відповідно до ст. 20 Закону, колегіальним постійно діючим органом управління ДНЗ є педагогічна рада, чітко визначено її повноваження. Органом громадського самоврядування є загальні збори (конференція), основною формою державного контролю за діяльністю ДНЗ незалежно від підпорядкування типів і форм власності є державна атестація. Законом визначено Базовий компонент дошкільної освіти як державний стандарт, що містить норми і положення, які окреслюють державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку. Тут же розшифровано зміст дошкільної освіти. Закон передбачає додаткові освітні послуги, які не зазначені у Базовому компоненті дошкільної освіти. Він наголошує, що вони лише вводяться за згодою батьків дитини на основі угоди у межах гранично допустимого навантаження дитини. Розділ 5 Закону присвячений науково-методичному забезпеченню дошкільної освіти.

Окрема стаття присвячена соціальному захисту дітей дошкільного віку. Закон визначає учасників навчально-виховного процесу. Особливо актуальною є ст. 30 Закону, яка визначає педагогічне навантаження працівників дошкільних навчальних закладів та вказує на тривалість відпустки для помічників вихователів. Також законодавчо закріплено, що встановлення педагогічного навантаження обсягом, меншим від тарифної ставки, здійснюється тільки за згодою педагогічного працівника. Досить цінним є те, що навантаження вихователя дітей дошкільного віку становить 30 годин на тиждень.

Законодавчо закріплено механізм визначення розміру оплати батьків за харчування. Враховуючи матеріальне становище сім'ї, вона становитиме до

30% (у сільській місцевості) та 50% (у міській місцевості) від вартості харчування на день. Нині цей показник – на межі 70% від вартості харчування, що врегульовано постановою уряду. Вивчення показало: традиційно в місті величина батьківської плати більша, ніж у селі. Це пояснюється різницею у вартості продуктового набору, бартерною формою батьківської плати на селі, яка в умовах постійного браку грошей змінюється на натуральну оплату.

Вважаємо, що на кожному ієрархічному рівні управління розвитком дошкільної освіти в регіоні необхідно не лише добре знати Закон України “Про дошкільну освіту”, а й виконувати його основні положення в різноманітних умовах і ситуаціях. З цією метою нами розроблено методичний посібник “Про завдання та функції органів управління освітою в регіонах щодо постійного виконання положень Закону України “Про дошкільну освіту” [5].

Одним із загальногалузевих документів дошкільної освіти є Закон України “Про охорону дитинства”, який визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров’я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері [3, с. 34–55].

У ст. 5 цього Закону визначено компетенції місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо охорони дитинства. Стаття 19 проголошує, що кожна дитина має право на освіту і держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування проводять облік дітей дошкільного та шкільного віку з метою виконання вимог щодо навчання дітей у загальноосвітніх навчальних закладах. Норми навантаження у навчальних програмах повинні визначатися з урахуванням віку та стану здоров’я дітей. Контроль за дотриманням цих норм у порядку, встановленому чинним законодавством, забезпечують органи управління освітою та органи охорони здоров’я, – так гласить ст. 19 вищезгаданого Закону.

Міністерство освіти і науки України усвідомлює важливість і необхідність існування міцної законодавчо-нормативної бази для подальшого належного функціонування та розвитку дошкільної освіти. Наразі освітяни мають основний нормативний документ дошкільної освіти – Положення про дошкільний навчальний заклад, затверджене 12 березня 2003 р. (постанова № 305 Кабінету Міністрів України) [6].

Положення про дошкільний навчальний заклад містить у собі 10 основних пунктів. Перший пункт зазначає, якими документами керується у своїй діяльності дошкільний навчальний заклад. У другому пункті дано конкретну характеристику типів дошкільних навчальних закладів: ясла; дитячий садок; ясла-садок компенсуючого типу; ясла-садок сімейного типу; ясла-

садок комбінованого типу; санаторні дошкільні навчальні заклади. Разом з тим у цьому пункті відсутня характеристика будинку дитини, дитячого будинку та центру розвитку дитини, які визначені Законом України “Про дошкільну освіту” як типи ДНЗ. Третій пункт розкриває організаційно-правові засади діяльності ДНЗ, визначає, що дошкільний навчальний заклад є юридичною особою і діє на підставі статуту, має печатку, штамп, реєстраційний рахунок, рахунки в банках; групи в дошкільному навчальному закладі комплектуються за сімейними (родинними), віковими (одновіковими, різновіковими) ознаками. Комплектування групи за сімейними (родинними) ознаками передбачає перебування в ній дітей, які перебувають у родинних стосунках [6, с. 3]. Можуть також функціонувати групи в ранкові та вечірні години, у вихідні та святкові дні. Цей пункт розкриває порядок прийому дітей до ДНЗ, комплектування груп, переведення дітей з однієї групи до іншої, затвердження режиму роботи ДНЗ, відрахування дитини з ДНЗ. У цьому пункті конкретизовано мету соціально-педагогічного патронату в сім’ї та визначено, що діти, котрі перебувають у ДНЗ короткий час або під соціально-педагогічним патронатом, беруться на особливий облік у цьому ДНЗ. У четвертому пункті розкрито організацію навчально-виховного процесу. Діяльність ДНЗ регламентується планом роботи. Навчальний рік у ДНЗ організовується з 01.09. по 31.05, з 01.06. по 31.08 – оздоровчий період.

Організація харчування дітей у ДНЗ висвітлена у п’ятому пункті. У сьомому пункті дано перелік учасників навчально-виховного процесу, їх права, соціальні гарантії та функції педагогічних працівників.

Вважаємо, що важливим пунктом Положення є управління ДНЗ, у якому йдеться про умови прийняття на посаду керівника ДНЗ та його функціональні обов’язки, а також повноваження загальних зборів (конференції) і ради ДНЗ. Важливим тут є регламентація дій піклувальної ради як органу самоврядування та змісту її діяльності.

Фінансово-господарська діяльність ДНЗ розкрита у дев’ятому пункті цього положення. Визначено, що джерелами фінансування ДНЗ можуть бути кошти засновника (власника); відповідних бюджетів; батьків або осіб, які їх замінюють; добровільні пожертвування і цільові внески фізичних і юридичних осіб та інші надходження. Крім того, цим пунктом визначено матеріально-технічну базу ДНЗ.

Державний контроль за діяльністю дошкільних навчальних закладів здійснюють Міністерство освіти і науки України, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані дошкільні навчальні заклади, державна інспекція навчальних закладів, органи місцевого самоврядування. Державна атестація проводиться 1 раз на 10 років [3, с. 19].

Однією з найважливіших умов ефективного управління закладом освіти є точне визначення правового статусу того чи іншого працівника, його

обов'язків, прав та відповідальності в тій складній системі, якою є будь-який заклад освіти. Особливо важливе значення має цей фактор для керівників дошкільних навчальних закладів, керівників структурних підрозділів закладів освіти, адже чіткий розподіл функціональних обов'язків є однією з вимог системного підходу до управління дошкільним навчальним закладом. Такими нормативними документами є інструкції з техніки безпеки, що складаються окремо для працівників ДНЗ залежно від посади. У ДНЗ діють такі види інструкцій: з техніки безпеки діяльності вихователя; з техніки безпеки діяльності вихователя-методиста; з техніки безпеки діяльності інструктора в спортивному залі; з техніки безпеки діяльності музичного керівника; з техніки безпеки праці старшої медичної сестри; з техніки безпеки працівників пральні; з техніки безпеки працівників харчоблоку; з техніки безпеки діяльності швачки-кастелянші; з техніки безпеки діяльності помічника вихователя та няні-санітарки; з техніки безпеки діяльності прибиральниці; з техніки безпеки діяльності завгоспа; з техніки безпеки діяльності робітника з обслуговування; з техніки безпеки діяльності сторожа-двірника.

Висновки. Наразі галузь дошкільної освіти України все ще переживає не найкращі часи, але попри всі соціально-економічні негаразди вона законодавчо і нормативно визнана, функціонує та розвивається, управлінські структури постійно перебувають у пошуку найефективніших шляхів реалізації основних своїх завдань, розвитку інноваційних процесів, але це залишилося за межами нашого дослідження.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 6. – С. 6–19.
2. Закон України “Про освіту”: підписаний Президентом України 23.03.1996 р. – К. : Генеза, 1996. – 36 с.
3. Закон України “Про дошкільну освіту”, Закон України “Про охорону дитинства”. – К. : Ред. ж-лу “Дошкільне виховання”, 2001. – 55 с.
4. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. – К. : Феміна, 1996. – 64 с.
5. Пісоцька Л.С. Про завдання та функції органів управління освітою в регіонах щодо постатейного виконання положень Закону України “Про дошкільну освіту” / Л.С. Пісоцька. – Хмельницький : ХГПІ, 2002. – 38 с.
6. Положення про дошкільний навчальний заклад: затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 р. № 305 // Урядовий кур'єр. – № 51. – С. 2–6.